

Weloverwogen volkerenmoord in Zuid-Afrika (1982)

Sieth Delhaas

de Bazuin, 19 november 1982

Inleiding

Weloverwogen, en sinds de economische teruggang in een verhoogd tempo, worden zwarte volken door de regering van Zuid-Afrika in dat gebied uitgemoord. Dat is de adembenemende werkelijkheid van de thuislandenpolitiek. Dat is ook de enige conclusie die getrokken kan worden uit het verhaal van mevrouw Sheena Duncan over het web van wetten dat de blanke regering sinds jaren weeft om de zwarten in dat land tergend langzaam maar doelgericht leeg te zuigen.

De werkgroep Vrouw, Kerk, Tweederde Wereld (VKW), een interkerkelijke organisatie, waarin vrouwenorganisaties zijn vertegenwoordigd, heeft Sheena Duncan uitgenodigd om in Nederland voorlichting te geven over de nieuwe wetten, die in Zuid-Afrika op stapel staan en begin volgend jaar in het parlement dreigen te worden aangenomen. Sheena Duncan is voorzitter van de *Black Sash* ('Zwarte Sjerp'), een organisatie van blanke vrouwen, die zich tegen de apartheidswetgeving verzet en juridische bijstand tracht te geven aan individuele zwarten en hun organisaties. Al sinds 1955 is de groep, nu 1500 in getal, actief tegen het apartheidbeleid. Of het voor haar geen risico's met zich brengt, dat ze vooral vrouwen in Nederland informeert over wat er in haar eigen land gebeurt? Sheena: 'Niemand geniet enige bescherming tegen de willekeur van de staat.' En schouderophalend: 'Het kan zijn, dat ze maatregelen tegen me treffen als ik terugkom, het kan ook zijn, dat ze er geen aandacht aan schenken.'

Aan het begin van de studiedag van VKW in Amersfoort, waar ze een honderdtal vrouwen toespreekt, wordt verteld, dat net bekend is gemaakt, dat ds. Beyers Naudé, voorzitter van het in 1977 verboden Christelijk Instituut en wiens vijfjarige banning deze maand zou eindigen, er zonder opgaaf van redenen, drie jaar bijgekregen heeft.

Hoewel het deportatiebeleid al uit de vijftiger jaren stamt zullen door de nieuwe wetten ook die zwarten, die nog enig recht hadden om in blank gebied te wonen, gedwongen worden de steden en het platteland in blank gebied te verlaten en 'terug' te keren naar een thuisland, waar zij in de meeste gevallen nooit eerder zijn geweest en dat de regering als hun afstammingsgebied heeft benoemd. Heeft men tot nu toe nog recht op wonen in een stad in blank gebied als men er geboren is, er tien jaar of langer bij dezelfde baas werkt of er vijftien jaar aan één stuk heeft gewoond, bij de nieuwe wet moet een zwarte kunnen aantonen dat zijn beide ouders die stadsrechten bezitten. In feite houdt dat in, dat de zwarte

stadsbevolking langzamerhand zal verminderen, want wie geen werk heeft wordt onverbiddeijk afgevoerd naar een thuisland en wie eenmaal dat lot ten deel gevallen is, ziet de kans ooit weer ‘stadsrechten’ te krijgen voor altijd verspeeld, omdat een arbeider uit een thuisland slechts een contract voor één jaar kan krijgen en dat van jaar tot jaar opnieuw moet sluiten.

Vrouwen extra getroffen

Was illegaal verblijf op het platteland tot nu toe wat gemakkelijker, ook hier slaat het deportatiebeleid van de regering steeds grimmiger toe. Profiteerden blanke boeren volop van een zwart gezin in hun omgeving – hij verhuurde hem zijn land voor geld of arbeidsprestatie en in extra drukke seizoenen leenden ook andere gezinsleden uit noodduft hun arbeidskrachten aan hun blanke heer –, de nieuwe wet zal onverbiddeijk blanke gebieden van elke overtollige zwarte ontdoen. Want zwart noch blank zal tussen tien uur ‘s avonds en vijf uur ‘s morgens een zwarte illegaal mogen huisvesten of op zijn eigendom mogen toelaten op straffe van een boete van f 50 per nacht. En treft de politie b.v. op 1 augustus iemand in je huis en bijgeval op 1 december weer, dan wordt de boete voor elke dag tussen 1 augustus en 1 december opgelegd. En de gestrafte moet dan maar bewijzen, dat zijn illegale gast er al die tijd niet is geweest. De illegale zwarte zelf wacht voor elke nacht overtreding f 1.300 boete of een gevangenisstraf van een half jaar.

Ook in dit geval worden vrouwen weer extra getroffen. Het is voor haar verboden bij haar mannen in blanke gebieden te wonen en krijgt een thuislandarbeider voor een jaar een contract in blank gebied dan laat hij vrouw en kinderen achter in een bar gebied. Is huwelijksmoraal voor de blanke, christelijke regeringsbonzen een heilig goed, de onthouding, die ze van deze, tot marionetten gedegradeerde mensen vragen, overschrijdt het haalbare.

Zelfs mannen met stadsrechten moeten hun vrouw, die geen stadsrechten heeft, maar er tot dan toe woonde, alléén naar een thuisland laten vertrekken. Er zit niets anders op een vrouw te zoeken, die dezelfde rechten heeft als jij, als je prijs stelt op een beetje redelijk gezinsleven. Voor vrouwen is het ook onmogelijk bij deze nieuwe wet nog enige zekerheid op een bron van inkomsten te hebben. Hun arbeidscontract mag niet langer dan drie maanden duren, ze verhuren zich soms als seizoenarbeidster op het platteland óf aan de industrieën, die zich – om de regering behulpzaam te zijn bij het ontruimingsbeleid – in uitgestrekte slierten langs de grenzen van de thuislanden hebben genesteld.

Ontsnappen onmogelijk

Door de pasjeswetten worden er dagelijks duizenden mensen gearresteerd, die illegaal in blank gebied verblijven. Na hun vrijlating gaan ze niet weg, want alleen hier is er nog enige kans werk te krijgen en zo wat geld naar het gezin in het thuisland te sturen. Achter deze vluchtweg komt door de nieuwe wet een definitieve punt! Sheena Duncan vertelt: ‘We hebben natuurlijk mensen, die zich tegen deze wetten verzetten. In 1980 hebben we een rechtszaak in hoger beroep gehad, waarin een vrouw het recht opeist bij haar man te wonen. Zij heeft die zaak gewonnen. Maar nu heeft de minister van ontwikkeling gezegd: dat is een gat in de wet: die moet dus aangepast worden.’

Toen economische vooruitgang heerste, dienden de reservaten om zwarte arbeiders daarvandaan naar de steden te halen. Werken voor blanken is zeker niet altijd hun wens geweest.

Vroeger, toen vele zwarten hun eigen stuk land nog hadden, weigerden ze voor de blanken in de mijnen of andere industrieën te werken. Belastingheffing op het land of het dak waaronder je woont, oefent door de tijd wel zo'n druk uit, dat je je land moet verkopen en je de blanke noodgedwongen als broodheer kiest. Sheena: 'De landbouw van de zwarten kon concurreren met die van de blanken. Voor de mensen, die op het platteland wonen, en naar de thuislanden worden gestuurd is het nog slechter dan voor de stedelingen. Zij hadden zelf een stukje grond waarop ze groenten verbouwden, en wat vee. Ze staan van de ene dag op de andere zonder enige mogelijkheid. Alleen als ze minimaal zeventien hectare land hadden, krijgen ze een stuk grond in een thuisland. Maar welke zwarte heeft dat? Ze krijgen daar een stuk toegewezen zo groot als bij u een flinke huiskamer, daarop een golfplaten hut of een tent. Na drie maanden wordt die hut weggehaald en moet er door henzelf een woonruimte worden gebouwd. Er komt een gezamenlijke wasplaats en een toilet, een gat in de grond met een paar golfplaten eromheen. Water is een vreselijk probleem. Misschien vraagt u zich af: waarom verbouwen die mensen dan zelf geen groenten? Dat is onmogelijk: de grond is hard en droog en meestal regent het maanden niet. Op een bepaalde plaats was geen water beschikbaar, niets. Toen er geprotesteerd werd heeft de regering voortanks gezorgd. Aan het eind van elke rij huizen één. Er staan lange rijen vrouwen en kinderen met een plastic kan of teil uren in de rij. Het water komt er druppelsgewijs uit omdat er geen druk op staat. Het is werkelijk geen uitzondering, dat het een halve dag duurt voordat één een kan vol heeft. Die plattelandsmensen móeten dus wel hun vee verkopen omdat er daar niets groeit. Voor dit soort mensen is het helemaal barre armoede omdat ze ook geen baan hebben.'

Wachten op werk

Zelf werken zoeken? Ook dat is er niet meer bij. Arbeiders zijn er genoeg. Inschrijven bij een arbeidsbureau is de enige mogelijkheid. Thuis afwachten dus maar en er blijft geen keus voor wie, waar of wat voor werk je krijgt. Zuid-Afrika is als elk westers land steeds meer op mechanisatie overgegaan. Er zijn steeds minder arbeiders nodig. Arbeidsbureaus en werkgevers in de steden hebben al opdracht geen arbeiders meer uit de thuislanden te halen. Eerst moet de voorraad uit de steden en voorsteden weggewerkt! Een voorbeeld is Lesotho, een klein zelfstandig land omgeven door Zuid-Afrikaans gebied en voor werk absoluut afhankelijk van de grote buurman. In 1974 verdienden nog 700.000 mensen daar hun brood, in 1981 waren het er nog slechts 300.000. De cijfers acht Sheena behoorlijk betrouwbaar, omdat ze afkomstig zijn van de universiteit van Stellenbos, die als niet-radicaal bekend staat. Wie er wel bij varen zijn de multinationals, die met name rondom Durban, dat door twee thuislanden is omgeven, zijn neergestreken.

Ze hebben een grote voorraad arbeidskrachten, tegen lage lonen - dus grotere winsten - vlak bij de hand, die 's avonds weer onder hun eigen golfplaten dak slapen, zonder lasten voor de overheid en de rest van de blanke bevolking. Zwarten, die zich nog een beetje op rechten konden beroepen omdat ze werk hadden en in de stad woonden, hebben profijt getrokken van de onlusten in 1976/77. De regering en de industrie hadden er baat bij de situatie wat te stabiliseren en susten de zaak met de bouw van huizen voor zwarte arbeiders. Maar het voordeel duurt slechts zolang de werkgever iemand nodig heeft. 'De industrie', zo vertelt

Sheena nog ‘heeft wel druk uitgeoefend op de regering om te stabiliseren. Ze zien onder de kritiek van het buitenland de investeringen in Zuid-Afrika in gevaar komen. Dat is een belangrijke ontwikkeling. Evenals de vorming van een uiterst rechtse partij. Hoe gek het ook klinkt, maar daardoor is het grote blok van de nationale partij doorbroken. De oppositiepartij? Och, dat stelt toch niets voor. Die kan zeggen wat ze wil in het parlement, maar het is toch geen radicale partij, die buiten het parlement iets wil veranderen. Het is alleen makkelijk om zo de schijn van democratie op te houden.’

Kindermoord

De weloverwogen volkerenmoord spitst zich als altijd toe op de zwaksten. Wie maalt er om cijfers over kindersterfte? De regering van Zuid-Afrika houdt van bantoestans geen enkele statistiek bij over wat dan ook, dus ook hierover behoeven ze geen verantwoording af te leggen. Voor wie beseft, dat kinderen, die voortdurend een tekort aan vitamine en proteïne krijgen, een achterstand in de hersengroei oplopen, is het duidelijk dat de industrie daar altijd een voorraad ongeschoolde arbeiders zal houden. Die wetenschap bracht een Zuid-Afrikaanse vrouw op een in Kopenhagen gehouden Wereldvrouwenconferentie er toe te zeggen: ‘Wie Outspan sinaasappels eet, eet de hersens van deze kinderen.’

Gruwelijk? Ja, maar in Ciskei betreft het sterftecijfer voor de helft kinderen onder de vijf jaar en 50% van de kinderen sterft vóór het eerste levensjaar. En de kinderen die wel in leven blijven zijn vaak gehandicapt door het gebrek aan eiwitten. ‘Er is zo’n armoede, dat er ‘s zomers weer polio en cholera epidemieën voorkomen. In Transvaal waren er dit jaar 383 gevallen en dat was in 30 jaar niet voorgekomen’, vertelt Sheena.

Kerken ontwaken

Het is aan de *Black Sash* te danken, die al sinds 1955 aan de bel trekt, dat de kerken eindelijk na zo’n vijftien jaar ontwaakten. Tijdens haar verblijf in ons land heeft Sheena gehoord, dat de Anglicaanse kerk in Kaapstad een resolutie heeft aangenomen die inhoudt, dat als de regering de nieuwe wetten aanneemt, zij die niet zal steunen. Dat is dus een vorm van burgerlijke ongehoorzaamheid. Ze verwacht, dat andere kerken deze lijn zullen volgen. Tot voor een jaar brachten de belangrijke kerken het niet verder dan woorden, maar ze zijn steeds vaker tot acties bereid. ‘Vooral de katholieke bisschoppen spelen een belangrijke rol. Toen de mensen bij de rellen in 1976 uit hun huizen werden gejaagd door de bulldozers, hebben de katholieke bisschoppen het voor de zwarten opgenomen. Ze hebben in dat jaar ook de deuren van blanke scholen voor zwarte kinderen geopend. Natuurlijk heeft dat problemen met blanke ouders gegeven. Maar ze moeten erkennen, dat katholieke scholen vanuit hun christelijk standpunt het recht hebben zwarte kinderen aan te nemen. Daar kun je niet gemakkelijk tegenin gaan’, vertelt Sheena met voldoening.

Lang en bloedig

Voelt Sheena zich machteloos? Heeft het werk van zo’n kleine groep vrouwen enig succes? Sheena: ‘Het enige wat we kunnen doen is; hiér vertellen hoe het is; niet wat ik er van denk. Ik hoop, dat Hollandse vrouwen dóór vertellen aan anderen wat de wét in Zuid-Afrika zegt. En in Zuid-Afrika proberen we blanke mensen bewust te maken: ze ervan te doordringen wat deze wetten uitwerken en wat de mensen lijden. Maar ik geloof niet, dat we de houding van

de blanken kunnen veranderen. De enige hoop is, dat ze wat rationeler gaan denken. Wij zullen ervoor zorgen, dat de Zuidafrikanen niet als de Duitsers kunnen zeggen: 'Wir haben es nicht gewusst'. Maar blanken willen het eenvoudig niet hóren. Mij zit vooral ook dwars de rol van de multinationals, het monopolie van het kapitaal. Iedereen zou zich daarover druk moeten maken. De grote bedrijven versterken dit apartheidssysteem.

Maar er is geen twijfel, overal geldt 'one man, one vote', dat weet deze regering ook en ze zal het ook in Zuid-Afrika niet kunnen tegenhouden. De vraag is alleen hoe lang het zal duren en hoe bloedig het zal worden.

Het tragische is, dat de blanken niet zien, dat ze uiteindelijk zichzelf vernietigen. Je wordt er koud van als je je realiseert wat een waanzin er aan de hand is. De blanken weten het en sluiten hun ogen.'